

Чырвоны Сяйбіт

двухтыднёвы літаратурна-мастацкі дадаток да „Беларускай Вёскі“

№ 5

30-га сьнежня 1926 г.

№ 5

З і м а

Пятро Глебка

Зіма. Зіма.. Сьнягі, завеі..
Дарога звонкая, як сталь..
Бярозы у шэрані сівяюць,
Палі бялеюць як паркаль.

Эх, любя раніцаю звонкай
Запярэчы сівяга каня,
І мчацца ў далё на перагонкі,
Дзе ціха сьцелюцца туман.

А лес стаіць маўклівы ціха,
Вятры на гойдаюць галляя..

Зіма. Зіма... Быў пьвесе ліпа,
У сьняжынках вольная зямля.

Эх, любя ў вечары ў полі,
Дзе месіць пыл адярушчэў,
Драмаць на саниях і павольна
Сьпяваць бяз болю у душы.

А думкі мкнучь, і мчацца, гаснучь,
Зьвіняць далёка бомы дзесь..
Так многа радасьці і шчасьця,—
Здаецца хмараі белы лес.

Прыедзеш з лесу на зьмярканьні,
Сяло акутвае дым..
Люблю зіму, каня і сани,
І лес, і поле, і сады.

А больш люблю сяло ў змроку,
Калі запальваюць агні:
Кладзецца сьцень на сьнег далёка,
Зьнікае сум, як мкнучь дні.

Бярозы ў шэраньні сівяюць,
Палі бялеюць, як паркаль..
Зіма. Зіма... Сьнягі, завеі..
Дарога звонкая, як сталь.

Прышла зіма.

Па фатаграфіі Дашкевіча.

Падарожнае

Крапіва

Тррр! тррр! тррр!

Чэк, чэк. Па-анёс—толькі вітрыны мільгаюць.

Эх, слаўна! Куды твой конь проці аўтамабіля. Тут табе перш за ўсё пугі ня трэба. А гэта многа значыць: рэжым эканоміі дый фурману ня трэба стаяць на колінках у перадку і шалыгаць каню і пад чэрава і пад лыткі, выбіраючы больш балючае месца.

Падругое—аўтамабіль не прыпыняецца праз кожныя дзесяць крокаў нібы за маленькаю патрэбаю, як гэта любяць рабіць ляння коні, ды не аглядаецца назад, каб паглядзець, які ў хурмана настрой і як пуга служыць.

Патрэйце—аўтамабіль ня пудзіцца. Няхай табе сто паяздоў зараз ідзе, няхай шпыць, няхай гудзе—ён не рване і не панясе цябе бяз памяці па вуліцы і не расквасіць табе галаву аб вугал або аб слуп.

Чацвёртае — аўтамабіль ніколі ня ржэ, калі ты яму есці ня даў. І хоць ты яму месяц не давай, дык ня здохне, а будзе сабе ціханька стаяць.

Ды ці мала аўтамабіль мае пераваг у параўнаньні з канём ці з кабылаю; ніколі, напрыклад, аўтамабілі ня брыкаюцца, калі зьбяруцца некалькі разам, ніколі ў яго живот не забаліць, ніколі ён да жарабца не захоча, ніколі жарэбным ня ходзіць і ня трэба асьцярагацца, каб не перасіліць; ніколі ён табе ў чужую канюшыну, віку, авёс, або капусту не ўваб'ецца і ня трэба за яго з суседзямі грызьціся ды па судох цягацца за паву.

Эх, слаўная жывёліна!—гэта-ж яшчэ мо' паўгазіны толькі й едзем, а ўжо вёрст дванаццаць укацілі. Каб каня з гэтакаю шпаркасьцю прагнаў, дык ён бы і захропся і засопся і пад хамутом мокра ў яго было; а каб на каня села 18 чалавек, гэтак, як на аўтобус, дык ён бы й з месца не крануў.

Але вось—тырк! тырк і стаў. Яшчэ разоў са два папяўся—нічога, не бярэ.

Нічога ня зробіш, трэба злазіць. Ды ў самай-жа гразі, ліха яму.

А можа папахнём трохі.—А, ну—падлапнісі!

Пнуцца. крэхчуць мужчын з два-

наццаць, пхнуць яму ў зад, а ён і вухам не вядзе. Вось зараза жывёліна! Шофэр кажэ, што некая там трубка ці мутэрка згубілася і прыдзецца гадзін са дзеве прастаяць, покуль ён зноў усёналадзіць.

Гадзін са дзеве! На якое-ж ліха стаяць, калі можна сесьці.

Добра, што пагутарыць ёсць з кім-сялянін коні пасе. А ў аўтобусе такая публіка надзіманая едзе: сядзяць губы пазамыльваўшы — хоць-бы табе слова. Сапраўдныя ангельцы.

Дзень добры, дзядзька!

Добры дзень!

Што, калі пасеш?

Але, пасу.

— А на што ты іх пасеш?

— Бо яны-ж есці хочуць.

А, на што ты іх наогул трымаеш?

— Што- я жонку запрагу ці што?

— А ты аўтамабіль купі,—як паглыдзеў, дык гэта жывёліна лепшая за каня, выгаднейшая.

— Для вас можа яно й так, а ў нашым палажэньні яно не падходзіць.

— А чаму?

— Ды вось чаму: перш за ўсё, як ты яго купіш? Ён-жа некалькі тысяч каштуе, а я тысячы рублёў і ў руках ня трымаў і ў сьне ня бачыў.

Другое—я коні вось вывеў на папавец яны й шчыплюць. А калі ў хляве, дык я ім сена залажу, сечкі замешаю, ім больш нічога і ня трэба, а аўтамабіль ты на пашу ня выганеш і сечкі ён ня будзе есці, падавай яму бэнзін. А бэнзін грошы каштуе. А грошай у мяне — кот наплакаў; зноў-жа—вось я кабылу трымаю, дык яна мне што год па жарабяці водзіць, праз гадоў два-тры глядзіш і запрагаць можна, а аўтамабіль нікага прыплоду не дае і даваць ня думае. Таксама са мною ніколі не здаралася, каб у каня якая-небудзь труба адкруцілася, ці мутэрка згубілася і я праз гэта ніколі не стаяў тры гадзіны на дарозе так, як вы вось цяпер.

А гною хіба ваш аўтамабіль настоіць, хоць воз за зіму? А мая кабыла, хоць здецца не вялікая штука, а патом вазоў дзесяць за зіму дасьць.

Зноў жа на кабыле, калі дома я, то еду я; няма мяне—едзе сын, а часам і жонка.

І ўсе ўмеюць кіраваць ёю і ўсіх яна слухае. А тут—купіў ты аўтамабіль, то купляй разам і хурмана, а сам возьмешся кіраваць, дык яна або саўсім ня пойдзе, а не—паішчыць сябе, куды сама захоча, пакуль ня будзе капут і ёй і табе разам з ёю.

Дык вось чаму гэта жывёліна не падходзіць у нашым палажэнні.

Як вылажыў мне дзядзька ўсё гэта, дык мяне і думкі ўзялі. Думаў я думаў... Часу для гэтага ў мяне хапіла, бо аўтобус яшчэ ня скоро пашоў. Дык вось думаў я думаў, а калі селі зноў у аўтобус, дык я й раскажаў свайму суседу, надзіманаму „ангельцу“ ўсё, што я думаў пра аўтамабіль і што сказаў мне наконт яго дзядзька. Мой сусед падумаў трохі дый кажа.

Так, тут пэўная няўвязка ёсць. Нам трэба ўдасканаліць або каня, або аўтамабіль. Разумеецца мы маглі-б загадаць нашым конскім заводам, каб яны выпускалі ўдасканаленых коняў, напрыклад, з матарам: трэба табе куды-небудзь не далёка—можаш на траве ехаць, або на

сечцы, а калі трэба далёка дый скоро надта, дык наліў бензіну, закруціў з задку дый няхай пухкае... Але ў наш век індустрыі, памойму лепш трэба ўдасканаліць аўтамабіль. Для гэтага трэба пабудаваць такі аўтамабіль, каб ён траву і сечку еў.

А калі будзе сечку есці, то нябось нідзе ня дзенецца—і гной будзе настываць.

А яшчэ, калі ўставіць яму такую прыладу, каб ён і аўтамабілянт раджаў, дык тады нічога больш і ня трэба, тады й кожны селянін яго ахвотна купіць, бо яны шмат танейшыя будуць. Памойму гэта саўсім ня цяжка зрабіць пры нашых дасягненнях у тэхніцы.

Адказ майго суседа мяне ўзрадаваў і заспакоіў. Я аддаўся марам і мая фантазія стала далей разьвіваць плян „ангельца“. Праз некалькі хвілін у мяне самога ўжо быў прыладжан з-заду матор і я са шпаркасцю кулі імчаўся з аднаго раёну ў другі, выконваючы свае інструктарскія абавязкі.

Тым больш няпрыймна было мне злазіць з аўтобуса і сваімі ўласнымі галёшамі чэрпаць местачковую грязь.

Песня

Сяргэй Дарожны

1

Як сказаць мне добрае, як сказаць, ці
выпяць,
Песьня празьвінела, на лугох цім'яні...
І такая радасная сьніцца зноў мне Пры-
пяць
І туман над берагам, шаўковы туман.

Думкі зноў чаўнамі паплылі у хвалях,
Каля тых узгоркаў, каля тых лясоў,
Дзе стаяла любая доўга, дзе стаяла
Залаты сьлядочак сёння у пясках.

Там зара здаецца занізью рабіны,
Што ліецца ў далі, ды па верасох.
І над полем дзень такі нязнана сіні
Быццам то дзяўчына з шоўкавай касой.

Сінія сасонкі сталі ля дарогі,
Колькі іх знаёмых мне і незнаёмых...
З песьняю так радасна залатыя ногі
Блытаць па дарозе, ад нязнанай стомы.

2

Часта раніцою срэбраныя сьлёзы
Бачу на каменні й залатым пяску,
Хто іх тут насеяў сумны, ці цвярозы,
Хто і скуль?

Сінім ўсплёскам вецьця мне ў адказ са-
сонкі:

Цалаваў іх месяц, цалаваў туман..
Ад таго так часта я гляджу на сонца,
На шляхі павітыя, за сівы курган.

Буду йсці дарогаю, буду йсці камень-
нем,—

Шмат сьцяжынак ведаю простых і кры-
вых,

Песьняю пасею словаў шчырых жменю
На палёх ружовых, на узвышшах тых.

З гэтакаю песьняй дні я сустракаю,
Як-жа змог інакшую я сюды прынесці.
Выйму сваю душу белымі рукамі
І раздам на песьні, срэбраныя песьні.

У сьнежных завеях

Пятро Глебка

— Но-о-о!—неяк ласкава гукае дзед на каня, шморгае павольна лейцамі. Конь, сыты і вёрткі, махне галавою, фыркнуе жоздрамі і ўзняўшы высока ногі, цярэбіць імі шпарка і размашыста. Дзед, наставіўшы каўнер, з сівымі ад шэрані вусамі, усміхаецца паціху і здаволена. Я гэта заўважаю скоса глянуўшы на яго, пасля пераводжу погляд недзе ў далі сьнежную і роўную. Заходзіць сонца, расплываецца на сьнежных прасторах, пунсавую пазалотаю. І чамусьці здаецца гэты апошні сонечны ўсхліп, дзедавай усмешкаю ціхаю і вясёлаю. Тады думкі бягуць далёка, трацяцца, зноў зьяўляюцца, а вочы пазіраюць усё таксама-ж напружана, нярухома, толькі гэты погляд безсывядомы, няясны. Нейкія цьмяныя дрымоты ахопліваюць; і вочы і думкі трацяць яснасьць, праўдзівасьць. Рыпіць, скаголіць пад палазамі сьнег, а здаецца гэта рыпеньне ціхаю песняю, гулам вераццяна, але ня тым рыпеньнем, якое на яву неяк скрабе сэрца, нутро...

Я яшчэ смутна ўяўляю, што гэта мы з дзедам едзем з мястэчка ў вёску. Уяўляю, што дзед прыехаў знарок у мястэчка, каб забраць мяне з сямёхгодкі да хаты, на вакацыі. Хутка і гэта ўяўленьне зьнікае дзесьці ў глыбіні істоты і застаецца толькі нявыразнасьць нейкая—сон.

— Но-о-о!—Зноў гукае дзед на каня: эх, ты,—разьлянаваўся... Дзед нахіляецца ў мой бок, каб дастаць з кішэні люльку, таўхае наўмысьля мяне ў плячо і я прачынаюся...

— Ногі адрантвелі, шчымяць...

— І-і-іх...—дрыжу міжвольна.

— Што?..Здубнеў?—пытаецца дзед.

— Халаднавата—адказваю.

— Гэ-э-э, гэта яшчэ не мароз. Во-о былі зімы, а завеі, завеі!.. Цяпер такіх ня бывае... Выцярпелі і мае косцы німала гэтых сьцюж...

— Паганайце, заўважаю дзеду,—бо гэтак мы і да поўначы не заедзем.

— Ты малы, а порсткі. Мала ведаеш жывёлу. А жывёла таксама разумее.

Я прадугадваю, што дзед зараз распачне нейкае апавяданьне. Адыходзіць злосьць, што ён не паганяе. Паволь-

на цягнецца, расьцілаецца змрок. Я заплюшчваю вочы, прыслухоўваюся...

Дзед пачынае, як і звычайна:

— Даўно гэта было У старыя часы было. Была зіма, толькі не такая як сёлета, а лютая і сьцюдзёная.

Спахмурнела ўвечары неба—мяцеліца на ноч збіралася.

Выяджаў у гэты вечар чалавек у дарогу. Трывожныя і непакойныя думкі ахоплівалі яго. Не хацелася, а трэба было ехаць, каб зарабіць кусок хлеба.

Цяжка, сынку, здабываць хлеб, але горш яго есці з чужых рук. Чужы хлеб горкі, бо сьлязьмі і потам паліты. І гэта ўсё я сам па сабе ведаю, з панскіх часоў.

Дык вось і паехаў чалавек у дарогу. А праехаўшы вёрст колькі, маркота яго ахапіла. А па дарозе карчма стаяла. Ня ведаеш ты, унучак, гэтых карчмаў, няхай ня ведаць іх і нікому. Трацілі людзі ўсё ў гэтых карчмах; трацілі за радасьць вокамгненьня, за радасьць бурную і адважную. Праходзіла радасьць, зьнікала, як сьнег вясновы, і заставалася на сэрцы нуда атрутная. Тады ізноў ішлі ў карчму, каб затапіць тугу. Так дні і ночы прападалі людзі ў карчме, а радасьці ня зналі.

Зашоў чалавек у карчму па дарозе, а каня на дварэ паставіў і пачалася тады навальніца...

Стаяў конь каля карчмы, драмаў і нізка галаву хіліў. Пасьля прачынаўся, шавяліў вушамі, пераступаў з нагі на нагу, ды зноў драмаў. А гаспадар у гэты час сядзеў у карчме, піў гарэлку, піва і таксама драмаў. Хацелася чалавеку гутарыць, раскрыць сваю душу і ён веў п'яную гутарку, нямаведама з кім веў... Пасьля заснуў на сталае, а прачнуўся тады, калі гаспадар карчмы пабудзіў.

Стаяў увесь час конь гняды на дварэ, стаяў і дрыжаў чакаючы гаспадара. Вышаў гаспадар на двор, заваліўся на сані, сьцебануў раз-другі гнядога пугаю...

— Но-о-оў—гукае як з прасонку чалавек з саней і сьцёбае, бязьлітасна сьцёбае каня пугаю. Пасьля пакінуў сьцёбаць, толькі аднастайна раз-по-раз гукае, нокае. Голас яго застывае, прападае.

Шуміць мяцеліца, вые вецер, рыпіць аднастайна пад палазамі сьнег, і здаецца гэты скрып калыханкаю, што сьпявае маці.

Ня чуе чалавек холаду, сьцюжы,—цёпла яму ад гэтай дзікай песьні сьнежных завей, цёпла і лагодна.

Так і гаўсёды бывае.

Едзе на санях, мерзнуць ногі, дубянее ўсё цела, а ўнутры разьліваецца нейкая цяплынь.

Думкі невыразныя, забытаныя ахутаюць галаву, цягнуцца доўгімі пасмамі, рыплівымі і аднастайнымі, як гэты сьнег пад палазамі.

Худы конь ступае марудна, цяжка, загразаючы ў гурбах сьнегу. Хістаецца слабы і нядужы, хістаецца ад сьцюжы, ад ветру, хістаецца ад зморы.

Іншыя думкі ў каня, іншыя—больш выразныя, выпуклыя, імклівыя.

Гулзе, вые мяцеліца, цёмна ў дарозе, нудна і страшна.

І ўяўляецца цёплы хлеб, да пахучы мурог... Прыбаўляе кроку, загразае, падае ў сьнег, падымаецца, ізноў гразьне. Вось ён прыпыніўся, адхліпнуў, уздыхнуў цяжка і працяжна, напружыў усе сілы, ды зноў рвануўся ўперад у даль.

А гаспадар застываў на возе, мармытаў праз сон, пасья праз сон тпрукнуў. Гняды стаў, як укопаны. Згайдануўся чалавек і прачнуўся. Узняў галаву, глянуў бяспрытомным поглядам... Безсьвядома зьлез на сьнег, зьлез і паваліўся. Здалося тады яму яшчэ цяплей, прыемней. Новыя, невыразныя, пабытаныя думкі заварушыліся спачатку больш шпарчэй, пасья маруднэй, цішэй... зьніклі...

Стаяў Гняды, вастрыў вушамі, тры вожна хроп, углядаўся ў сьнежныя завей, чакаў гаспадара.

А гаспадар застываў, паміраў.

Трывожна хроп Гняды, трывожна дрыжэў ад сьцюжы, ад холаду, дрыжэў і хроп.

Ліпкі сьнег забяліў яго цела, закудзеліў грыву. Стылі ногі і курчыліся, а ён усё стаяў і чакаў і ўздыхаў.

Доўга стаяў Гняды.

Нарэшце як-бы зразумеў усё—азірнуўся, зарагатаў зычна і голасна ад роспачы. Глухі быў гэты рогат. Не пра-

біцца конскаму голасу скрозь сьнежныя завей. Згінуў голас, толькі мяцеліца дзіка завывала.

Ні то страшна стала коню, ні то ад сьцюжы дрыжэлі старыя косьці. Узняў Гняды галаву, узняў ды зноў апусьціў... Напружыўся і стаў перабіраць здрантвэлымі нагамі сьнег. Западаў глыбока ў гурбы, вылазіў, карабкаўся, зноў западаў.

Разгарэлася ад гэтага старое цела, ногі памлелі, агарнула нейкая амята, цяжкая і балючая, нявыразная і сумная. Ступіў Гняды яшчэ крок, ступіў і зваліўся з дарогі. Заграз па вушы, заграз у сьнезе. Тады напружыў апошнія сілы, і рвануўся...

Нешта кальнула ў грудзі, пасья цёпла і соладка разьлілося па целе. Прашоў яшчэ некалькі крокаў Гняды, спыніўся каля дрэва і застыў.

Выла мяцеліца, лямантавала, галёкала. А дрэва стаяла маўкліва, не хісталася, толькі сьнег сыпаўся з яго, дробны і калючы.

Прытуліўся Гняды до дрэва.

І пачало здавацца каню, што ён у цёплым хляве на саломе, бо разьлілося па целе цяпло. Тады прылёг Гняды на сьнезе і так прыемна стала, лагодна... Ахапілі дрымоты імклівыя, забытаныя і скрозь гэта ўсё: вясна, луг, зялёная трава...

Так і замёрз конь ля дрэва...

Вось, унучак, ты кажаш...

Дзед не дагаварыў, змоўк. Пасья зноў прагаварыў:

Назаўтра каня знашлі ля дрэва, а чалавека вясноу вымыла... Вось якія некалі былі завей... Но-о!—Гукае дзед на каня і той шпарка цярэбіць нагамі, толькі саны сьвішчуць.

Галава напаўняецца думкамі, толькі ня сьцэльнымі, а нейкімі ўрыўкамі. Я то ўяўляю чалавека слабога, зьмёршага, то дужага каня. Пасья ўсё гэта зьліваецца ў нейкую масу, а з яе выплываюць завей, сьнежныя, бясконцыя, маўклівыя і халодныя.

Я расплюшчываю вочы... Змрок ахапіў прасторы, а далёка пыліць сьняжынкамі, дробнымі як імгла, бялявы маладзік. Наўкола бялее роўны і гладкі абшар. Гэта-зіма і сьнежныя, пульхныя, бязьмежныя палі...

А саны рыняць марозна і сьвішчуць.

Маёй каханцы

Якуб Колас

Я пайду да яе, да каханкі маёй,
Каб ізноў яе голас пачуць.
Няхай думкі мае пабягуць чарадой,
Як чародкамі хмаркі плывуць.
І я волю ім дам, дзе ім любя, ляцець,
Як ляталі бывала даўней.

Палячу з імі сам, буду песьні там пець,
Каб пачуць сваё шчасьце паўней.
Але я не скажу ей, як міла яна
І як любя мне з ёю пабыць,
Бо каханка мая, мая радасьць—Сасна,
Што пры лесе, як панна стаіць.

З Рабіндраната Тагора*)

Пераклад Якуба Коласа

Шапнуў ён: „Мілая! ну, глянь хоць
разік, глянь!“
Яму з дакорам я прамовіла: „Адстань!“
Са мною-ж ён астаўся!
За руку ўзяў мяне, ў вочы мне зірнуў.
„Пакінь!“ сказала я, а ён і не маргнуў
І толькі пасьміхаўся.
Да вуха мне прыпаў, крануўшыся
шчакі.

Абурана сказала я: „Ах, стыд які “—
І стыд яму ня стаўся!
Мне кветачкаю ўраз аздобіў валасы.
„Якая-ж, ну, карысьць ад гэтае красы?“
І тут ён не крануўся.
І, зьняўшы мой вянок, пашоў ад мяне
проч.
Я плачу, думаю аб ім і дзень і ноч—
Ах, мілы... каб вярнуўся!

*) Рабіндранат Тагор—вялікі бэнгальскі паэта.

На ледзяной гітары

Кляшторны

З вішнёвых хмар на ледзяной гітары
Зара заплакала па сонечнай вясне,
І быццам з вёснамі разьвеяныя мары
На успамін застылі на вакне.

Куды пашло,—куды ўсё уляцела,
Чаму загінула ня кінуўшы сьлядоў,
Чаму застыла ўсё—заледзянела
Ў туманнай шэрані асьнежаных палёў?..

Так і ў жыцці—разьвеяныя вёсны
Туманам крыюцца ў завеях залатых,
І замярзаюць сонечныя вёслы
На паўпуці ў каралях ледзяных.

Ты гаварыла,—ты мне гаварыла:
—Наш просты шлях нязьвяжуць туманы,—

Што ты душу і сэрца падарыла
Ў шыпучы кубак сонечнай вясны.

Чаму так неба вычарнілі хмары,
Чаму згарэла месячная сіль,
Чаму, любімая, на ледзяной гітары
Ты адпяваеш сонечныя дні?

Чаму замерзлы сонечныя вёслы
На паўпуці—ў каралях ледзяных,
Чаму—ружовыя разьветрыліся вёсны,
І нашы сьцежкі вяжуць туманы?..

З вішнёвых хмар—на ледзяной гітары
Зара заплакала па сонечнай вясне,
І быццам з вёснамі разьвеяныя мары
На успамін застылі на вакне.

Менск, 1 лістапада, 1926 г.

Сьцежкі

Паўлюк Трус

Халодны яр...
А на вазёрах веі...
Ў зыбучай шэрані
заснулі хутары...
А там сьнягі!
І ў сьнегавых завяхах
да долу хіляцца,
'ля ставаў явары.

Люблю зіму!..
Калі цьвітуць нізіны,
цьвітуць у занізях,
як моладасьці дні!..
Калі ў сузорнасьці
асьнежных каліны,—
маўчаць і журацца
ў марознай цішыні...

Калі ў палёх,
зьвіняць далека бомы,
а думы іскрамі
рассыплюцца ў цішы...
І ціха скоцяцца,
каб тайнай невядомай
ўжо дакрануцца струн.
зыбучых струн душы.

Зіма!.. Зіма!..
А на вазёрах веі.
Ў марознай шэрані
заснулі хутары.
Вакол сьнягі...
І ў сьнегавых завяхах
да долу хіляцца
'ля ставаў явары.

Стаю і думаю..
І ў ціхім задуменьні
гляджу ў вакно..
А бацька 'ля мяне
схіліўся над сталом.
Цьвітуць на скронях сьцені
І вочы ветля
сьмяюцца як у сьне.

Сьмяецца зірк.
І ціхія усьмешкі
смугою сочацца
з-пад бацькавых брывей.
А там сьнягі...
І на асьнежных сьцежках
пялёсткі радасьці
застылі на траве.

А я маўчу..
Маўчу і наліваю

Кілішкі поўныя
халоднага віна...

І за здароўе бацькава
я першы падымаю;
і выпіваю ўсё
спакойна і да дна.

Бо знаю, тым
сябе не пакалечу,
калі я чаркаю
халоднага віна,
Ад сэрца шчырага
вітаў адну сустрэчу,—
І мо' апошнюю,
каб доўга ўспамінаць!..

Плылі гады..
А за гадамі сора
маленства сьветлае
праходзіла, як дзень.
І так ня верыцца!
Было здаецца ўчора?
А ўжо сягоньня ты
настаўнік і студэнт.

Сягоньня Менск..
А заўтра Днепр і Гомель.
А там—прастор!
І ў кветках Беларусь.
Таму ў імклівасьці
і смутак не агорне!..
Ніхто ня здоляе
каб пагасіць Зару!.

Была зіма..
Цьвілі сады ў сьнезе.
І ў кволай шэрані
бары хіліў мароз.
Ў такую раніцу
за вёрст 15—дзесьці,—
мяне мой родны брат
на станцыю адвёз.

А бацька ня прышоў,
бо быў зусім пры сьмерці.
І толькі любая
адна... адна... яна,
сястрыца родная,
хацела сьлёзы ўцерці,—
калі праводзіла
мяне аж да млына.

Пасьля таго,
мне пішуць праз нядзелю

Што бацька правіцца...
(хоць моцна аслабеў),
Але ачуньвае...
Ўстае адзін з пасьцелі
І сора думае
прыехаць да цябе.

Татуля!.. Любы мой!..
Даўно цябе чакаю.
хоць на адзін дзянёк
прыедзь ты да мяне!..
цябе я раненька
на станцыі спаткаю,
Як будуць спаць яшчэ
гаі ў глыбокім сьне.

Даруй за ўсё!..
Даруй мне за дакоры!..
Татуля!.. Родны мой...
Мой любы, дорагі!..
Прыедзь... Сустрэнемся
і шчыра пагаворым
бо можа больш калі
ці зыдуцца шляхі?

Бо можа больш
ці стрэнемся да болю?
Ты так за год
зьмяніўся, пастарэў...
Таму мне хочацца
пабачыцца з табою...
Пакуль ня ўспелі дні,
пагаснуць... дагарэць...

І вось цяпер,
я радасьць наліваю
ў кілішкі поўныя
халоднага віна
і за здароўе бацькава

Я першы падымаю;
і выпіваю ўсё
спакойна і да дна...
Сьмяецца зірк...
Цьвітуць у сьнезе скроні
жывых і звонкіх струн,
Ня моўкне перабор.
А там у сьне...
на сьнегавыя клёны
журбою сочацца
усьмешкі сініх зор.
Усьмешкі сыплюцца...
Усьмешкі на прысадах
апалі шэранню,
сплялі жывы вянок.
Сягоньня сьмех і сум.
сягоньня сьмех і радасьць.
І ў чарках пеніцца
Халоднае віно...

Мы разьвітаемся.
І я сваёю сьцежкай
пайду у сьвет...
І ў золкасыці завей
Ня будзе распачы!..
Мяне адно сучэшыць
Што будзе радасьць сьця зь
цывісьці і пунсавець!..

Сягоньня Менск...
А заўтра Днепр і Гомель.
А там—прастор!
І ў кветках Беларусь.
Таму ў імклівасьці
І смутак не агорне!
Ніхто ня здоляе,
каб пагасіць Зоры!..

На межах дзедаўскіх...

Беразоўскі

За вёскай ў далях вольных поля
Дзе ўзьмежкі шоўкам парасьлі,
Стаяць дуплістыя таполі,
Забытай прашласьці сыны.

Стаяць дуплістыя таполі
І сонню журацца лясы.
А вецер гонкі, плаўна ў полі
Хвалюе жыта каласы.

Ў зялёна-сінім задуменьні,
Ў вішнёва-майскія часы
Стаяць яны, губляюць цені
на рунь маёвае красы.

Пад час ліпнёвай навальніцы
Пад сьвісты-гомэн непагод,
Таполі з гользя ў крыніцы
Змываюць сум мінулых год

І доўга, часта казкі кажуць;
І чуе ветрам далячынь.
Тых казак просіньню ня зьвяжаш,
ня скінеш прашласьці ты з іх.

На межах дзедаўскіх у полі,
Што ў дол быльнёгамі ўрасьлі,
Нам кажуць казкі там таполі,
Забытай прашласьці сыны.

Макс. Лужанін

Сьцелюцца, звоняць сьняжынкі

Ціха падаюць, сьцелюцца звоняць
сьняжыны
за парогам маім палыны, палыны
і ня знаю адкуль прылятаюць і гінуць
ў далі якіх берагоў ад якой стараны.

Шкода клёнаў мне! Ціхія любяць
клёны!
Вам стаіць і глядзець на сярдзіты
мароз.
Ці журыцца аб тым, што вясною
зялёнай
цалавацьмеце майскія косы бяроз?

Вы стаіце бяз слоў і бяз песень —
нямыя,
ваша радасьць цяпер гэта бель-дываны,
мават грудзі і зімой маладыя
вам ня ўспырнуць квяцістасьць
прыгожай вясны

Праўда сам я цяпер ад трывогі
стаміўся
і часамі здаецца душой заняпаў,
але ў радасьць бясконцую смутак
завіўся.
пасля суму глыбей маладосьць і
запал.

Так далёкі ўсе, што калісьці кахалі,
ды сапраўды за што валацугу кахаць,
сьцэжку роўную высьцэле ён ліпхамі
і завернецца тварам к другім берагам.

Але я не шкадую і ростані клічу,
гэта пойдзе і прыдзе і пойдзе ізноў,
ці патым сумаваць, што ў маршчынах аблічча,
калі водарам пахкім квітнее вянок.

І пад ціхаю ласкаю стромкага клёну,
зноў прытуліцца радасьць яшчэ весялей,
бо затым і сівее ўбраньне зялёнае,
каб насенне рассыпаць лістамі наглей.

Растлумач, дарагая, загадку:
Што зрабілася гэта самной,
Як вазьму залатую двухрадку
Кроў, п'яніць мне яна, як віно.
Зацэвіту разудалым разгульлем,
Ня пужай ты, зданьнямі, ноч,
І да чырвані раньня з Ганулей
Палахлівым ня скінуся сном.
Яе вочы—

гараць вугалямі,
Як твае—
закідаюць агнём...
...Ноч зьвініць і пье канаплямі
І шапоча каханьнем гальлё...

У досьвітак

А цяпер зацвітае, цвіце, адцвітае,
сьнегам журыцца белы маўклівы прасьцяг,
я гляджу на сьняжыны, гляджу і гадаю,
быццам белыя птушкі кудысьці ляцяць.

15 сьнежня 26 г.

* * *

Як твае—

яе русыя косы,

І ўсьмешка такая-ж...

твая...

А як песню за працай колосіць
Гэта чуў я, як з ёю стаяў
Дык за што-ж?..

Дык чаму-ж, дарагая

Я зрадніўся з табою душой,
Дык чаму-ж ты,

як тая другая

У якой твае вусны знайшоў?..

Сяргей Фаміч.

Малатарня

Максім Алешнік

I.

Сьпяшалі дамалаціць стоўп аўсу і малатарню спынілі позна. Ужо амаль што сьцямнела, як у манежы выпрагалі коні.

Уладзя выпраг свайго каня апошнім — пакуль усе выпрагалі, ён застаўся быў у гумне выцярусіць з кудлатае свае шапкі і з-за каўняра мякіну, пасья закурваў, стоячы ў варотах. І цяпер нікога ня было апрача гаспадара гумна — Марціна. Марцін нешта яшчэ кошкаўся ў гумне, стукаў мятлішчам аб нешта дэравянае і пустое, шумеў саломая і моцна адхаркваў пыл, што за дзень паналязіў у рот і нос.

Уладзя паволі пашоў у манеж да каня. Манеж быў адкрытым і відаць былі за плотам сьнежныя паплавы. Сьнег ляжаў на іх прымёрзлаю скарынкаю, а перад гумном быў пусты агарод. Паплавы гэтыя раней былі Марцінавы, як вокам сягануць — ляжалі яны, цягнуліся да самае рэчкі, упоперак міма ўсіх палеткаў і Уладзя падумаў: „от-бо, падла загроб быў колькі ў свае рукі!“.

Сьпешна адпрагаючы каня і выціраючы яго аўсянаю сьलोмаю ад поту, Уладзя слухаў, як моцна адхаркваўся і чмыхаў носам Марцін і думаў: „гэта-ж ён ліха яму, нарочна тут корпаецца, пакуль я пайду. Гэта-ж трэба — каб хто, а то сусед. Ня верыць. Замкнуў-бы гумно ды й пашоў-бы, а то трэцца нечага, як бы я тут жэрдкі гэтыя яго пабяру. Як багаты, так і скупы, так і ня верыць нікому. Няпоўнае вока, няўтхланіца ён ніколі“.

І падумаўшы так, Уладзя гукнуў:

— Замкнуў-бы ты гумно, ды йшоў-бы ў хату, там можа жонка вячэраць чакае, а то відаць, ты тут проста без жаднае патрэбы трэсься!

— Чаму табе?! — насьмешна і моцна абазваўся з гумна Марцін.

Уладзя параздумваў трохі над тым, што як даўней, у малыя гады, гадаваліся яны разам і таварышавалі, а пасья ўзросшы, адчыніў Марцін у горадзе нейкую краму, пабагацеўшы вярнуўся дамоў і тады ўсяму таварыству канец.

І Уладзя з нейкаю злосьцю сказаў:

— Чаго ты гэтак баішся. Чаго ты мяне пільнуеш тут.

— Які цябе д'ябал пільнуе!

— А што-ж, я ня бачу?!

— Ну то й добра, калі бачыш. От балазе, ёсьць што пільнаваць. Другі і хацеў-бы пільнаваць, ды няма чаго.

— Ды ў цябе ёсьць што пільнаваць, я не кажу, што няма. Але-ж я малатарні твае не пацягну за сабою, ня бойся.

— Як вы ўсе, ліха вам, паразьзяўлялі горлы, на тое, што ў мяне ёсьць.

— Чаго ты ўскіпеў, дзе ты тут бачыш тыя разьзяўленыя горлы.

— Вапервых я далжон сказаць што я живу не на бацькаўшчыне, а на дзядзькаўшчыне. Бацька мне нічога не пакінуў, я сам прыдабуй.

— Ну, то й добра.

— Паколькі дзядзька мой уміраў, і перад сьмерцю аслабеў значыць, дык хто яго мог дагледзець, як мае быць? Хто, пытаю я цябе? Я яго дагледзеў, я яго й пахаваў! Ён у мяне пад плотам не валяўся. І калі мне дзядзька ўсё дзьвіжымае і нядзьвіжымае апісаў, дык вам усім яно ў горле сядзіць.

— Ня чапай ты чужога горла.

— Галота.

— От глядзі, каб цябе часамі не абрэзалі. Так з палавіну зямлі і адхвацяць. От тады пасьвішчаш. Што ён там табе некалі апісаў, дык гэтыя апісы ў нас цяпер дагары нагамі.

— Дагары нагамі! А-я-яй, ах! Хто гэта цябе выўчыў так дагары нагамі ўсё ставіць. Глядзі каб сам калі дагары нагамі ня выцягнуўся, стуліўшы лыткі ўздоўж лавы...

— Уладзя абцёр каня, пазьбіраў пастронкі і рушыў дамоў. На вуліцы было цёмна і ціха. Толькі чуваць было, як недзе рыкала карова.

II

Назаўтра ўзьнялася мяцеліца і малатарні ўход ня было як пускаць — замятала манеж і як ты будзеш выкідаць на двор салому?!

Аб гэтым раніцаю, молячыся богу, і думаў Марцін. Пасярэдзіне малітвы ён раптам чухануў каля вуха і сярдзіта сказаў сам сабе:

— А каб цябе пяруны, гэтакую, значыць, работу. Якраз д'ябал мяцеліцу ўзьняў.

— Што ты кажаш?—запыталася аднекуль жонка.

Марцін скончыў маліцца і тады ўжо адказаў жонцы:

— От ты ніколі не дасі, як сьлед богу памаліцца. Заўсёды пераб'еш.

Пасьля падумаў і дадаў:

— Думаў за гэты тыдзень, значыць памалаціць авёс, а тут на табе. Як раз было на тыдзень і вылічыў—Уладзяў конь Юлікаў і Міхалаў, ■ тады няхай бы сваё малацілі. Пакуль адробяць коньмі за малатарню, дык у мяне і ярына ўся гатова.

Так ён думуючы ўсё аб гэтым пашоў у гумно выграбці з пад малатарні ўчарашні авёс.

— Ах—крактануў нехта варотамі—от дае, сьнег як з межа валіць. Адкуль яно й бярэцца.

У дзьвярах стаяў Уладзя і Юлік.

— Дзяндобры.

— Добра 'здароўе—адказаў Марцін—от ліха на яго малаціць няма як, час ідзе й коні гуляюць. Не пашэнціла.

— Але.

— А я от выграбаю зерня.

— Ну, а што, чаму не.

Юлікі і Уладзя паахкалі трохі, паскардзіліся на непагадзь і пасьля Юлік раптам падаў голас:

— Чаго мы да цябе прышлі, Марцін.

— Ну?

— Разьлічыцца хочам за работу. Заплаті нам за тое што мы табе тут з конь

мі пры малатарні былі і квiт.

— А чаму вы малатарні браць ня будзеце! Што вы раздумаліся.

— Ня будзем—сказаў Уладзя—няма рахунку жаднага. Ганяй каня тут, пасьля там, а малатарні — наколькі ты тут вельмі яе дасі. Ты-ж лішне тут ня высалапіш.

— То што вы, будзеце цапамі ляпаць?

— На што цапамі.

Тады Уладзя заявіў:

— Значыцца пашлі мы ўчора павячэраўшы да камітэтчыкаў, ды штурханулі іх, дык яны раскатурхаўшыся расшылі—забіраць для вобчаства, значыць, навыплату ў саўхозе лішняю малатарню. От табе і ўся музыка... Падай грошы сюды.

— Пачакай, куды сьпяшаеш. У Амэрыку-ж можа ня выяжджаеш! Памяркуемся.

— Ураз мае грошы сюды! — сказаў Уладзя. Зьвядом рахункі й дзелу канец. Годзе тут цацкацца.

* * *

Адаўшы вечарам Уладзю, Юліку й Міхалу грошы, Марцін успамінаў як некалі ў маладыя гады ён дружыў з імі, пасьля дружба гэтая была раскідалася на ўвесь час і як праз некалькі год ішла калатня з імі за папавы, купленья ім у фальваркоўца, пакуль гэтыя папавы ня былі падзелены ўсяёю вёскаю.

Трохі сярдзіты быў Марцін.

* * *

Сіні зялёнай вясны

ў косах гульлівыя думкі:

Ўсё лятуценні, ды сны,

сіні зялёнай вясны.

Ў просіні з думак саткана

коўдраю радасьць ў рады,

Золак у чырвані ранак,

ў просіні з думак саткана.

Ў цёмным бары пералівы

сьпевы зязюлі: „ку-ку“

Ціха хваляюцца нівы

ў цёмным бары пералівы.

Сэрца і думкі не ладзяць—

вечер шапоча ў лістох,

Голья сумуюць у садзе

сэрца і думкі неладзяць.

Сэрца парой заговора

млявасьцю ліпкай у жылах,

Сэрца ў размаху матора,

сэрца парой заговора...

Падымуцца сыягі каханьня.

А думкі... о, думкі, мае!..

Золак жартуе пад раньня,

падымуцца сыягі каханьня.

Сэрца і думкі ня ладзяць,

вечер шапоча ў лістох,

Голья сумуюць у садзе

сэрца і думкі ня ладзяць.

Н. Маркава

Сялянскі тэатр на Беларусі

А. Ляжневіч

Гаварыць аб сялянскім тэатры на Беларусі вельмі цяжка з тае прычыны, што гэты тэатр па сённяшні дзень не атрымваў ніякой дапамогі ў сваім кіраўніцтве з цэнтру, а жыў і працаваў, проста кажучы, самапасам.

Вінаваціць у гэтым наш Камісарыят Асветы таксама ня прыходзіцца дзеля таго, што ўся яго ўвага была зьвернута, у галіне тэатральнай політыкі, на арганізацыю Беларускіх дзяржаўных тэатраў, якіх таксама ня існавала да кастрычніка.

Цяпер на дзесятай гадавіне рэвалюцыі, калі наша культурнае і гаспадарчае будаўніцтва значна палепшылася, пара падумаць і аб сялянскім тэатры, пара падумаць аб тым, як наша сялянства здавальняе свае культурныя патрэбы, асабліва ў зімовы час, у які сялянства больш мае вольных гадзін ад працы па гаспадарцы.

Камісарыят Асветы ўжо намеріў цэлы шэраг мерадпрыемстваў у галіне арганізацыі сялянскага тэатру.

У першую чаргу арганізаваны Беларускі дзяржаўны вандроўны тэатр пад кіраўніцтвам Галубка які на працягу прашоўшага лета і восені ўжо зрабіў цэлы шэраг сваіх выездаў на вёску, праўда пры сваіх выездах ён змог здаволіць толькі больш менш буйныя цэнтры нашай краіны, у глухія куткі яму наведання ня ўдалося за адсутнасцю часу і больш менш абсталяваных будынкаў, у якіх можна было-б зрабіць сцэну.

Усё-ж такі як-бы гэта тэатр інтэнсіўна ні працаваў—ён ня зможа і на 20 процантаў здаволіць патрэбу вёскі ў тэатральных з'явішчах. Дзеля гэтага паўстае пытаньне арганізацыі самадзейнасці ў працы нашых драматычных і харавых гурткоў на вёсцы, тых якія ўжо існуюць, і аб арганізацыі новых там дзе іх няма.—Наша сялянская моладзь пад кіраўніцтвам вясковага комсамолу заўсёды вельмі гарача і комсамольскім запалам бярэцца за працу ў гуртках, але гэтая праца адразу спыняецца за адсутнасцю рэпэртуару для сялянскага тэатру і больш менш падрыхтаваных кіраўнікоў—рэжысэраў.

А гэта самае галоўнае, калі няма каму працаваць і няма рэпэртуару над якім працаваць то ня можа быць гутаркі, што гурток зробіць што небудзь карыснае, у такіх выпадках кожны гурток поўны энэргіі працаваць, змушан хапацца за самыя паганяныя і нават шкодныя для нашай сучаснасці і ня маючыя ні якой мастацкай вартасці старыя п'есы, над імі працаваць, іх паказваць, а паміж іншым цяпер ужо ў нас ёсць магчымасць даць для вёскі адпаведны рэпэртуар, які знаходзіцца ў рукапісным відзе як у нашых культурных установах, так і на руках нашых, маладых і старых пісьменьнікаў і драматургаў, застаецца толькі выдаць яго ў друк. Калі будзе выданы ў друку рэпэртуар, то справа нашага сялянскага тэатру будзе зрушана з месца, і тады рэжысэра будзе лягчэй адшукаць.

Да 5-хгадовага юбілею „Полымя“

А. Сянькевіч

У сьнежні гэтага году скончылася пяць гадоў існавання першай беларускай марксысцкай часопісі «Полымя». Прымаючы пад увагу слабае развіццё журналістыкі наогул на Беларусі, трэба сказаць, што гэты юбілей зьяўляецца значным фактам нашага політычнага і культурнага жыцця.

Важна застанавіцца на тых умовах, у якіх ірыходаўся распачынаць працу нашай часопісі.

Папершае—гэта былі гады, калі беларуская савецкая дзяржаўнасць пад дыктатурай

пролетарыату пачала толькі афармляцца і калі як сярод зарубежнай белай эміграцыі, так і сярод некаторай часткі інтэлігенцыі на тэрыторыі БССР песьцілася надзея, што Савецкай уладай прыдзе скоры канец, а праз гэта зьдзейсяніцца іх нацыянал-дэмакратычныя імкненьні.

Падругое—гэта былі першыя гады Неп'у калі новая напманская буржуазія з рэшткамі старога рабіла пагугі на замацаваньне сваіх ідэалёгічных уплываў.

Сярод асноўнай масы інтэлігенцыі яшчэ былі хістаньні, яна яшчэ не абрала пэўнага

яляху. А жыццё вымагала адзінай волі, ба-
дэрай працы на ніве эканомічнага і культур-
нага будаўніцтва.

І вось у гэтыя часы выходзіць першы нумар першай марксыскай часопісі на беларускай мове. Якія-ж мэты паставіла сабе „Полымя“?

— Адваяваць беларускую інтэлігенцыю ад уплываў нацыянал-дэмакратызму.

— Адваяваць яе ад уплываў буржуазнай ідэалогіі наагул.

Якім шляхам?

Шляхам збірання і шляхам расколу. Інакш кажучы, яна высунула стары бальшавіцкі лёзунг: «спачатку размяжавацца—потым аб'яднацца».

З якімі сіламі ўзялася часопісь за выпў-
ненне гэтых мэты. Треба сказаць, што культурны марксысцкі сіл было мала. Гэтую працу па аформленню праз часопісь савецкага сьветапогляду сярод інтэлігенцыі і пашырэнню сярод яе марксыскай ідэалогіі ўзяла на сябе жменя таварышоў.

Цяпер праз пяць гадоў, калі мы запыта-
ем як здзейсніла часопісь пастаўленую сабе мэту, дык можна сьмела сказаць, што тыя заданьні, якія ўзяю на сваі плечы „Полымя“ яна ў асноўным выпўніла.

„Полымя“ згуртавала навакол сябе нашых старых песняроў, яно дапамагала ім пазбыць тую недаверчывасьць, тыя перажыткі старога, якія ў іх захоўваліся; праз „Полымя“, яны зблізіліся і асабіста і сваёю творчасцю і савецкаму рэчаістасцю, яны пазналі, што Савецкая ўлада, камуністычная партыя сапраўды здзейсніла іх ваявікія мары аб волі працоўных.

„Полымя“ выгадала на сваіх старонках новую пляяду песняроў і пісьменьнікаў большасьць «маладнякоўцаў», гэтых дзяцей Кастрычніка, атрымала свой літаратурны хрост на старонках „Полымя“.

„Полымя“ цяпер не адзінока. Поруч з ім змагаецца на ідэйным літаратурным фронце „Маладняк“, родзяцца як грыбы маладнякоўскія часопісі ў правінцыі.

Разам з гэтым „Полымя“ ўвесь час было вартэаю марксыскай рэвалюцыйнай ідэалогіі і давала адпор як навалі нацыянал-дэмакратызму, так і наагул дробна буржуазным ўхілам.

Гэта не гаворыць, што „Полымя“ не рабіла ў той ці іншы час хасьцёвых памылак—але аснова лінія часопісі была рэвалюцыйна-марксыскай.

Ды калі і былі памылкі, дык яны тлумачацца тымі цяжкімі ўмовамі, у якіх прыходзілася працаваць першым гады. Быў час, што „Полымя“, як кажучы, было амаль што „беспрытульным“. Адсутнасьцю сталага тэхнічнага сакратара, рэдактары прыходзілі паміж іншых бо былі заняты другою працаю.

Цяжкія матэрыяльныя і тэхнічныя ўмовы. „Полымя“ выходзіць не рэгулярна.

Зьмяніліся да лепшага агульныя ўмовы—разам з гэтым палепшаньне і становішча нашай часопісі. Ужо ў 1925 г. „Полымя“ выходзіць рэгулярна; абгадваецца лепшым зьместам—лік супрацоўнікаў пашыраецца.

„Полымя“ на сваіх старонках дае месца і мастацкай літаратуры і пытаньням культуры і пытаньням эканомікі, філёзофіі, і пытаньням гістарычнага матэрыялізму. На яе шпальтах збіраюцца матэрыялы па гісторыі рэвалюцыйнага і аграрнага руху на Беларусі.

„Полымя“ не абмяжоўваецца адбіваньнем культурнага і эканомічнага жыцця толькі РСОР. На яе старонках знаходзіцца асьвятленьне і страйк ангельскіх вуглікопаў і барацьба рэв. Кантону і наогул жыццё ў паднявольных індустрыяльных краінах.

„Полымя“ адыграла значную ролю па беларусізацыі, якую праводзіць Камуністычная партыя і Савецкая ўлада. Ва ўмовах Беларусі, „Полымя“ зьяўлялася ня толькі часопісьсю—яна адначасова было і падручнікам для нашых школ, курсаў і г. д. Аб гэтым сьведчыць тое, як дагэтуль распаўсюджвалася „Полымя“: не шляхам (у большасьці) падпіскі, а распаўсюлялася часам да апошняга нумару, як кніжка як падручнік.

Аднаго, я-б сказаў, бракавала і бракуе нашай часопісі—гэта стай аўтарытэтнай марксыскай крытыкі, якая вельмі патрэбна пры тым буйным узросьце нашай літаратуры, пры гэтай дыфэрэнцыяцы, якая адбываецца сярод ровных літаратурных групавак, дыфэрэнцыяцы, якая адбывае ўнутраны і эканомічныя працэсы, што ідуць у нашай вёсцы, у нашай рэчаістасці.

Якія ж задачы ставіць перад „Полымем“?

Гэта тыя задачы, якія наагул ставіць Камуністычная партыя?

У першую чаргу гэта барацьба з ідэалогічнымі ўхіламі, барацьба за Ленінскую рэвалюцыйную ідэалогію.

У нашых умовах, калі там на Захадзе ў мэтах мілітарысцкага акружэньня нашага Саюзу энюў фальшыва блішчыць паалацаная мэна Вілсудаскага аб аўтаномных усходніх краях, калі разам з гэтым пачынаюць аджываць лятуценьні нацыянал-дэмакратызму.

Перад „Полымем“ застаюцца задачы, якія адзначаны ў яе першым нумары—гэта барацьба на ідэалогічным фронце проці загашоўваньня класавай лініі і ролі камуністычнай партыі, барацьба за пролетарскі шлях разьвіцця БССР.

Адгэтуль неабходна даваць больш увагі пытаньням марксызму—ленінізму, асьвятленьню тэорыі дыктатуры пролетарыату, саюзу рабочых і сялян і папулярызацыі бальшавіцкай пастановаў нацыянальнага пытаньня.

Разам з гэтым перад „Полымем“ стайць задача вывучэньня вытворчых сіл Беларусі, вывучэньне і выяўленьне тых эканомічных і соцыяльных працэсаў, якія адбываюцца як у вёсцы, так і ў гарадзе, выяўленьне тых ці іншых класавых групіровак і грамадзкіх арганізацыяў з пункту погляду бальшавізму.

Прымаючы пад увагу, што расійская мастацкая літаратура мае значны ўплыў на беларускіх пісьменьнікаў, неабходна ўвясці аддзел агляду літаратурнага жыцця ў РСФСР.

Асаблівую ўвагу трэба звярнуць на пастановку аддзелу бібліяграфіі і крытыкі, асабліва марксыскай крытыкі.

Адным словам на шпальтах „Полымя“ вучоны, поэт і публіцыст павінны дапамагаць рабочаму і селяніну будаваць вольную Савецкую краіну, будаваць сацыялізм.

Гумар і сатыра.

Стары й малады.

К. Крапіва

Ня так даўно ў гаспадара
Жарэбчык быў і конь стары.
Яны здраліся нек раз
І вось з тае пары
Пашлі між коняй нелады.
Аднойчы ў плуге на ральі
Жывёлы спрэчку завялі.
Гарачы порсткі малады
Тут не на жарт
Напаў на сталага каня:
— „Куды ты, сьцярва, варт?
Калі паўзеш, дык паракня
Вунь пасыпае сьцежку ўслед,
І толькі ты пскудзіш сьвет,—
Глядзіш у зямлю морда кісла
І губа ніжняя адвісла;
На чорта ўжо цябе й трымаць—
Даўно пара да каналупа,
Бо сорам весці на кірміш“...
Ад слоў такіх стары стаў слупам:
— „Дык што?.. Дык як?..
Ах, ты сапляк!
Ах, ты шчаня!
Так бэсьціць сталага каня?
Ты не глядзі, што я стары
І што ўжо сыплецца з мяне
На капаты,
Але-ж да гэтай вось пары
Ні разу ў баране

Ня стаў, як ты.
Разумны ты ды малайчына
Да тэй пары, пакуль ляйчына
Не пападзе табе пад хвост,
Ну, а тады—панёс,
Ці з плугам будзеш ты ці з возам,
І дзе той дзенецца ўвесь розум?
Няхай, па твойму, я слабы,
А хто ж цябе вось прыдабыў?
Хто дастаўляў табе авёс
І сена, на якім ты рос?
Ты здольны толькі да яды,
А ў працы гэтых маладых
Я так прыцсну, што аж сок“...
— „Пакуль з нас сок, дык з вас
лясок“.

Вось так за словам слова,
Нарэшце мала ім і звадзі—
Ужо намерваюць азідкі
І.. вышла-б дзела ў іх канёва,
Каб не араты йш ў за плугам.
— Но-но! гашлі, ато вось пугі!—
Пачаў ён іх мірыць,—
Чаго развелься, зьвяры?
Пак ные вылучаць свае заслугі.
Карысны вы абодва, дабрадзеі:
Ты тым, што ўжо зрабіў, стары,
А на цябе, блазеньюк, мае надзеі.

Бібліяграфія

Што прайшло і ніколі ня вернецца

М. Нікановіч. Золак. Бел. Дзярж. Выдав. 1926. ц. 75 к.

Цяжка было нам у 1919 годзе. З усіх бакоў лезлі на нас царскія генералы. Не за дадавальненьне запатрабаваньняў вёскі было там у той час, да й ня было адкуль падвезьці селяніну ні солі, ні газы: там, дзе яны здабываюцца, гаспадарылі намы, і варожыя нам гаспадары...

Ня дзіва, што сярод цёмнага замучанага царскай вайной беларускага сялянства былі нават і такія, якія марылі аб панскай солі, белых булках—дачкакацца не маглі панюў.

Дачакаліся. Што й казаць—солі паны падвезьлі. Але з першых-жа дзён поперак горла стала селяніну салёная страва, горкім чэмерам аддавала ад смачнага белага хлеба.

З першых жа дзён сялянству адразу добра даліся ў знакі яснавельможныя гаспадары.

.. Прышлі яны.

Прышлі і прынеслі з сабою ў карабінах шомпалы, бізуны, каб пісагаваць сялянскія сьпіны, прыцягнулі дрот калючы, каб рваць ім мужыцкае мяса на кавалкі. Адбудаваўлі ня школы, больніцы, тэатры, а знашлі мury, у якіх будзе гніць жыўцом працаўнік за мазоль свой крывавы, не ваяваць ішлі яны, а расстрэльваць спакойнае, безабароннае сялянства. Сьмерць, зьдзекі, пакуту прынеслі з сабою паны... І зараз-жа ўсё гэта адчулі на сваім гарбе сяляне, а Мікола, гаспадарны селянін, самы рупны, але і бедны, першы за ўсіх...

Вазіў ужо іх два дні па хутарох, збіралі спажыўнасць для сябе, прымушалі стаяць на дварэ па некалькі гадзін, пакуль „яснавальможныя“ дзевы-вак лавілі... І сердаваў Мікола, зьнесці ня мог гэткае несправядлівасці.

— Во, яны!.. Во засалілі ў ваччу, во табе паллякі, каб ім гэтае...

Прыехаў дамоў. Ня ўспеў распрэгчы каня як увалілася к яму на двор яшчэ 5 чалавек жолнежаў.

— Повруць назад коня!..

— Зачым?.. Куды?..

— Потшэбні!.. Звозіш нас у маёнтак пана Ваньковіча..

А ў маёнтку вечарынка шляхецкая была, і паллякі на вечарынку сьпяшаліся, а да маёнтку вёрст з дзесяць, каті ня больш будзе.

Ускіпеў Мікола: ніколі-ж гэтага ня было, бальшавікі тыя так не рабілі, прасілі ўсё...

— Я цяпер толькі прыехаў!.. Два дні езьдзіў! Нахай хто другі едзе—стараста няхай загадае...

— Э-э-э! Дык ты гэтак. Бальшавікі, мусіць, мавучылі, дык мы табе гэта выведзем...

І бацнуў адзін з палкаў па мордзе Міколу, аж у ваччу іскры пасыпаліся. Але дзябёл Мікола і ўтрымаўся, толькі вочы агнём нейкім загарэліся... Хацеў сунуць у зубы, каб у прыгаршчы не сабраў, але...

— Не паеду!.. Я цяпер, гэты...

Другі ззаду прыкладам карабіна салзянуў у плечы, але так здорава што Мікола аж на біліну грудзмі апёрся...

Заскрыгітаў зубамі толькі моцна, кулакі сыяў Жонка на двор выбегла, дзеці... Тыя дык у плач.

— Жонка, торбу давай. а то ня еў... Галодзен як сабака...

Сказаў і больш ні слова. Падала жонка торбачку з харчамі. Паехаў, павёз Мікола за блізкі

сьвет жолнежаў на вечарынку, а яны, сволачы, глуміліся над ім цэлую дарогу!

Ня вытрывала сялянства зьдекаў, хавалася ў лесе цэлымі вёскамі („Адпаліць“). З ім, панамі пакрыўджаным, нават лес: сердаваў:

— Мы зможам так адпаліць за сваю крыўду што ш-ш-ш-у-у-г а-а-а!..

І мы, старыя чырвонаармейцы, добра помнім як дапамагалі нам у 1920 годзе і лес, і партызаны. Ад Дзьвіны і Бярэзіны аж да Буга дапамагалі: незнаёмым балотам у тылы к панам нас праводзілі, масты руйнавалі, абозы ў панюў адбівалі, адступалыя пераніамалі.

Аб таёмных надзеях і расказвае нам, тапраўдзіва, Нікановіч.

Няма ў яго асабліва выдатнае тэхнікі, яскравых малюнкаў прыроды. Затое—шпарчэй разгартываюцца падзеі, барацьба.

Шмат партызан загінула ў барацьбе. Дагэтуль не забыўся Пятрусь („у хвалях жыцця“) пра сваю Анельку, ніколі не забудзе сваіх, скатаных панамі бацькоў, Волька („Ці... зьвяры!“) Але

„ня сьлезы з журбою выявдуць нас на лешы шлях, а жыццёвая барацьба, вера ў самогасябе, у жыватворчую крыніцу мас. Досыць верыць аддаваць сябе сыялому нябеснаму богу. Я так гавару, бо маю на тое права—я—дачка бацькі-героя які лег ад панской рукі! (63 стар.)

Па ўсёй Беларусі раскіданы сіраты герояў амаль у кожнай вёсцы ёсьць былыя партызаны. Добра ведаюць яны тану панскай ласкі і ніколі не дазваляць паном на сваёй шыі езьдзіць, панаваць у маёнтках, дзе гаспадарыць бедната, баляваць у палацах, дзе цяпер бальніцы. абжырацца ў тых пакоях, дзе працуюць ужо школы... Ніколі не дазволіць!

Р. Ш-Тр.

„Ты вечно новая, вечно свежая“...

Р. МУРАШКА. Стрэл начны ў лесе. Апавяданьні. Выданьне ЦБ „Маладняка“. Менск 1926. Стар. 66. У ліку 2000 экз. Цана 30 кап.

„Вёска, вёска, як многа ў табе хараства, чыстага, непадмаіванага! Ты „сівенькая“, „старэньная“ ўсё-ж такі ты вечно новая вечно свежая“...—з такім „сredo“ выступае на ніву найноўшае беларускае літаратуры маладняковец Р. МУРАШКА ў сваім першым зборнічку апавяданьняў „Стрэл начны ў лесе“.

Імя Р. МУРАШКІ, як маладога сялянскага пісьменьніка, які, ў сваіх творах адбівае навізну, свежасьць, апісвае хараство беларускай вёскі, вядома па шэрагу апавяданьняў выдрукаваных у „Савецкай Беларусі“.

У зборнічак „Стрэл начны ў лесе“ увашло 5 яго апавяданьняў: „Стрэл начны ў лесе“, „Каваль Максім“, „Бросьня вясновая“, „Пасьвянціў“ „Шлёма пернічнік“.

„Стрэл начны ў лесе“—гэта трагедыя забойства таго, хто „позна са сходу, пад пахай з газэтамі, з рыпам марозным не сьпяшаецца“. Трагедыя забойства таго, у каго „ў думках пад музыку рынаў рытмічных адданасьць сугуччу заводаў—зямлі“. Гэта трагедыя забойства таго, каго толькі „стрэл начны ў лесе“, стрэл „авечкі з сыязьмі ў дзень, а ў начы ваўка-гада“ пераняў на паўдарозе, сказаўшы: — „Досыць селькоруць“. Тра-

гедыя забойства селькора. І толькі забойства. Бо „Стрэл начны ў лесе“—гэта нішто іншае, як мастацкі малюнак аднаго эпізоду, у які, аўтар укладу рытміку, дзе словы музычныя гамы. Вось гэтая музычнасьць, рытміка якой так дамагаўся аўтар, мяцямі, відаць з за неапрацоўкі, пашкодзілі правільнаму пабудаваньню таго ці іншага сказу, і нават часамі ўразуменьню сэнсу. Ну прыкладам: „...Прыемна вам, мабыць, ці што, ліцца рытмічна, марознаю музыкой ліцца, таго ўздымаюць там“ (?).

Другое, па парадку, апавяданьне зборнічка, гэта „Каваль Максім“ адрозьніваецца ад першага, сваім багатым сюжэтам. Каваль Максім—гэта адзін з тых „бывалых“ сялян, які яшчэ пры царызьме, будучы мараком, прымаў удзел у загавары супроць афіцэра карабле, які ня можа ўжыцца з поўскімі жандарамі—окупантамі. з сваім нават родным братам-збрэднікам, які несьцягнелі прымуся над сабою забівае і польскага жандара і роднага брата-солтыса, і забіўшы іх уцякае ў лес, арганізоўвае там атрад паўстанцаў, але які пападаецца нарэшце ў рукі палікам і яны яго растрэльваюць. Сюжэт, праўда, хоць і ня новы (наша найноўшая літаратура за пэрыод польскай окупцы і паўстанства адбіла ў значнай колькасьці твораў) але і да гэтых часоў

ня страціў свае цікавасці. Але на вялікі жаль, аўтар па праўдзе кажучы ня справіўся з ім. Большая малова апавядання адведзена ўспамінам Максіма аб тым загавары за які яму прыйшлося сядзець у турме 2 гады. Але хай бы хоць гэтыя ўспаміны былі сапраўднымі, натуральнымі. Уявіце сабе: страшэнная навалініца на моры, «як калыска гайдаўся карабель», капітан загадаў спусьціць шлюпку з шасцю матросамі ехаць на флагманскі карабель. Аднаккі «Вадзяныя, вялізарныя горы з шумам куляліся пра нашу лодачку»... І ў гэты момант загавар на афіцэра! Дальбог, дарагі аўтар не натуральна! Але слухайце далей: «...Важкі кулак сьвіснуў у галаву матросу. Душа хлопец быў Васька, але абразы такой ня мог сьцярапець. Кінуўся на афіцэра. Некалькі чалавек з ім таксама. Праз хвіліне хвіліны афіцэр ляжаў няжывы на дне шлюпкі. Задушылі ката. Потым кароткая нарада, і мы парашылі вярнуцца назад. ...Афіцэра завязаўшы ў некалькі шыняляў, кінулі у мора...» І гэта ўсё рабілася, па аўтару, у часе страшэннай навалініцы, калі крэйсэр нават куляўся з высокай гары ў страшны ніз! Во дзе «маханіка»! Аб тым, што за паўстанец быў Максім толькі і сказана, што «Максіма злавіль параненага ў бойцы з партызанамі(?) пад Жаўною. У гэй бойцы забіта пятнаццать палякоў», і то сказана Бэркам, што гандлюе лукеркамі і мылам. А дзе-ж дзейнасьць партызана Максіма? Яе няма. Да сьмешнага даходзіць апісаньне аўтарам расстрэлу Максіма. Аўтар піша: «...Любая грамада забіла жывым морам(!) той бок могілак, дзе гатова была яма»...(!) «Хутка вышаў наперад з папераю тоўсты палік і пачаў чытаць» (прыгавар).

Дарагі аўтар! Ды ня так выконваліся палікамі прыгавары! Людзкой грамадзе ніколі не дазваляла-

ся і прысутнічаць! Прыгавар ня чытаўся перад расстрэлам.

Памыляецца, браточка! Вывад—аўтар хацеў з Максіма зрабіць сапраўднага чырвонага партызана, але гэта яму, калі на процанты прыкінуць, дык неўдалося на 80 проц.

На наш погляд трэцяе на чарзе апавяданьне «Бросіня вясновая», гэта адно са сталых апавяданьняў зборніка. Узяты з сучаснага местачковага жыцця сюжэт—няўдалае каханьне камуністага сябра Райвыканкому, нават парушэньне ім партыйнай этыкі і выкарыстоўваньне свае ўлады з мэтай дамагчыся ўзаемнасьці ў Тосі—вураднікавай дачкі. У гэтым апавяданьні аўтар выявіў веданьне сучаснага мястэчка, вёскі. Сюжэт прыгожа аздоблены прыродаапісаньнем. Аднак, зноў такі—шурпатасьці ёсьць.

Апавяданьне «Пасьвянціў» з аднаго боку і «Шлёма-пернічнік» з другога, яшчэ раз падкрэс ліваюць аб тым, што аўтар добра ведае як быт беларускага селяніна, так і быт местачковага яўрэя. У іх такія глыбокі сэнс (хоць праўда яны зусім адрозьніваюцца адзін ад другога сваімі сюжэтамі), які сьведчыць, што ад аўтара мы ў праве чакаць, і бязумоўна будзем мець тып бытавых, надзвычайна цікавых, твораў з сапраўднага сучаснага жыцця вёскі і мястэчка.

Пісьменьніка-бытавіка—вось каго найноўшая беларуская літаратура будзе мець у асобе Р. МУРАШКІ. Гэтаму яму дапаможа ўладаньне жывой беларускай мовай.

Кінутыя ім і прыведзеныя намі спачатку словы з апавяданьня «Бросіня вясновая», якія маюць у сябе глыбокі зьмест—кажучы за гэта.

Астаповіч.

Паштовая скрынка

Лунашу Калюгу «Вышлі на цаліну»—мы друкаваць ня будзем. Тэма цікава, але вы вельмі агульна да яе падышлі. З вашай манэры пісаць відаць, што ў вас ёсьць літаратурная здольнасьць. Прысьмаўце болей матэрыялы.

Б. Саукву. Расійскіх вершаў ня друкуем.

Юрку Лявоніаму, «Ой, чагось-ці»—ня друкуем за фупадчы і безнадзейны настрой гэтага вершу. Рэшту—паглядзім.

Сьвірыду Х. «Маяк»—ня поедзе. Вы не адчулі не перажылі таго, аб чым тут пішаце. Рэшту вершаў разглядзім да наступнага нумару «Ч. Сейбіт».

Н. Явару. Слаба. Сачыце за чыстатой мовы. Не ўжывайце расійскіх слоў у беларускіх вершах.

Остыку, П. Гаю, Язьвінскому. Вершы друкавацца ня будуць.

